

Doç. Dr. Hüseyin KÖSE*

İnternette “Açık” ve Demokratik Yayıncılık: “Sanal Ortam Günlükleri” ve “Wiki”ler

Özet

Dünyanın birçok yerinde faaliyet gösteren internet gazeteciliğinin genelde “haber eleştirisi” ya da “haber gözlemciliği” ilkesine göre işlev görmesinden de hareketle diyebiliriz ki, bağımsız haber siteleri, yalnızca egemen medyanın sunduğu hakikat tanımlamalarını eleştirel açıdan yeniden gözden geçirmekle yetinmezler, aynı zamanda önemli bazı demokratik ve alternatif açılımlar da sunarlar. Başta internet olmak üzere, sanal ortamda yayın yapan eleştirel haber siteleri, zaman ve mekân farklılıklarını ortadan kaldırarak sağladıkları geniş çaplı iletişimsel bütünleşmeyle, hızlı küresel içerik akışlarının neden olduğu “yersiz yurtsuzlaştırmaya” karşı da farklı kimliklere yeni aidiyet biçimleri kazandırmaktadırlar. Bu konuda Arjun Appadurai tarafından geliştirilmiş olan “mediascape” kavramı, söz konusu küresel hareketlilik karşısında kültürel kimliklere ve kimlik siyaseti temelli aidiyetlere ilişkin operasyonel bir niteliği açığa vurmaktadır. Diasporik ve yersiz yurtsuzlaşmış yığınların hızla çoğalması ve dönüşsel göçebelik deneyimini analiz eden Appadurai, aşırı akışkan küresel enformasyon hareketliliğiyle elektronik medyaların eşzamanlı gelişiminin ulusal politika ve kültürlerin belirlenmiş sınırlarını zorlayan yeni sanal aidiyet biçimleri yaratımını mümkün kıldığını belirtmektedir. Bu çalışmada, bu saptamaların ışığı altında cisimleşen kimi sorunları da unutmadan, genel olarak, internet konusu, özgür bilgilendirme ve demokratik tartışmaya yaptığı ciddi katkılardan dolayı, pandoranın kutusunun esinlediği bir iyimserlikle değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda, demokratik tartışma kültürünün gelişmesi, çokkültürlülük, bilgiye erişim hakkı, siyasal kimlik ve aidiyet kavramlarındaki değişim ve dönüşümler, temsilde adaleet, eşit söz hakkı, v.b. konular, son yıllarda sanal ortamda filizlenmeye başlayan yeni bazı habercilik biçimleri ve düşünce-tartışma platformları olan “blog” gazeteciliği (diğer bir deyişle, “sanal ortam günlükleri”) ile wiki’ler ve “açık yayıncılık” türleri üzerinden tartışmaya açılmaktadır.

Anahtar Kelimeler

İnternet, Sanal Ortam Günlükleri, Wiki’ler, Açık Yayıncılık, Sanal Kimlikler

Abstract

It can be said that according to the functions of internet journalism’s “critic of news” and “observation of news” principles that are active all over the world, independent news web sites not only review critically the definitions of the truth that the dominant media propose, but also propose some of the important democratic and alternative expansions. New critical news web sites that broadcast on the cyber sites, chiefly on internet; demolishing time and space variations and getting a wide integrated communication, and different identities also gain new identifications against delocalisation that a fast developing global trend caused it. The “mediascape” concept which was elaborated by Arjun Appadurai reveals an operational qualification concerning cultural identity and new identity on cultural policy as a response to this global instability. Appadurai who analyses the increase of the dislocated and diasporic crowd and the experience of the nomadism of intellectuals denotes that an overflow of the instable global information and the spontaneous development of electronic media that made the creation of new cyber identity forms possible which force the defined national policy and cultural limitations.

In this paper the issue of internet is tried to assess the optimistically that the Box of Pandora inspired by taking some concrete matters into account and thanks to the contributions to like the democratic arguments and independent informing in general. In this context, the subjects like the development of democratic argumentative culture, multi-cultures, the right of getting information, the transformation and changes in political identity and concepts of identity, represented justice, equal right of saying, etc. Are opened for discussion by relating to “Blog Journalism” (in other word; virtual journals) which is a sort of new journals and opinion-argumentation platform, and Wiki and an open-publishing genres.

Key Words

Internet, virtual medium journals, wiki, open publishing, virtual identities

* Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi
huseyink180@yahoo.com

Giriş

Pierre Fouilhoux'un da belirttiği üzere, öncelikle "bağımsız haber siteleri, uluslararası gazetelerin sahip olamadıkları kadar büyük bir dürüstlüğe sahip, bağlantımcı (angaje) basın ve habercilik anlayışına girişe de olanak sunarlar" (Fouilhoux, 2005).

Fouilhoux'un görüşüne göre, haber siteleri ve özellikle internet, temsil ettikleri alternatif medya nitelikleriyle, salt enformasyonun farklı sunulmasının da ötesinde önemli bir amaca hizmet etmektedir. Bu yeni medyanın en önemli özelliği, öncelikle, egemen / küresel medyanın kaçınılmaz biçimde tabi olduğu ticari voyörizm¹ ve reklamcılıkla gizli anlaşma yapmayı reddetmeleridir. Fouilhoux'a göre, yine bu önemli özgün niteliklerinden dolayıdır ki, "bütün bir Irak Savaşı boyunca, Amerikan halkı bile, kitlesel olarak yabancı gazetelerle eleştiri sitelerini takip etme gereği duymuştur" (Fouilhoux, 2005).

Anti-hegemonyacı, neo-liberalizm ve uzmanlık karşıtı haber sitelerinin sundukları kolektif "eylem repertuarı"na karşı oldukça övgü dolu şeyler söyleyenlerden birisi de Arjun Appadurai'dir. Appadurai, Bombay'ın "gri pazaryerlerini" betimlerken, internetten ve net kullanıcılarından "sürgünde olmayı peşinen kabullenmiş medya militanları" şeklinde söz etmektedir (Appadurai, 2001: 91). Appadurai'nin işaret ettiği şey, İnternet'in, sıradan yurttaşlar için egemen medyanın belirlediği alanlar dışına belli bir kaçış çizgisi yaratmanın yanı sıra, toplumun anaakım düşünce iklimi içerisinde barınma olanağı bulamayan bazı siyasal ve radikal söylem-

lerin de "ses"e kavuştuğu demokratik bir ortamı sağlamaya dönük sunduğu olanaklardır.

Bu yeni iletişim teknolojisinin sağladığı alternatif olanaklardan biri de internet yoluyla eğitim alanında göze çarpmaktadır. Neredeyse, öğretmen-öğrenci ilişkisinde öğretmenin yerini alan bir büro bilgisayarıyla, artık her alanda bilgi toplamak ve eğitici etkinliklerde bulunmak mümkündür. İnternet, eğitim CD'lerinden, belli mesleklerin ve becerilerin öğrenilmesine ilişkin simülasyon programlarına kadar pek çok öğretim tekniğinin vazgeçilmez sanal mekandır. Teknoloji destekli eğitim sayesinde, çok kısa sürede ve daha az maliyetle geleneksel eğitim yöntemlerinin ve mesleki formasyonların edinilmesinin mümkün kılınması, internetin en son harikalarındandır. Yine bu sayede, artık öğrencilerin "sanal ortamlar", "zekâ oyunları" ve "akıl hocası ağlar" yardımıyla öğrenme süreçlerine katıldıkları; dahası, artık kişisel olarak okula gereksinme duymadıkları gibi, öğretmenlere de ihtiyaç duymadıklarını iddia edenler bile vardır. Tüm bu yönleriyle internet, böyle düşünönlere göre, bir "süper-medya"dır (Baggaley, 2006). Elbette bu iddiaların geçerlilik derecesi ve özünde öğretmen-öğrenci karşılıklı ilişkisine ve etkileşimine dayalı eğitim anlayışının geleneksel "sıcaklığı" açısından taşıdığı sakıncaların tartışılabilirliğini saklı tutmak koşuluyla.

İnternet'in ticari açıdan sunduğu olanaklar da, bu aracın günümüzün yeni merkantilist düşünce pazarını (başka bir deyişle, "yeni korumacı" ekonomik bakış açısını) oluşturduğu şeklindeki görüşlerle

örtüşmektedir. Bu konuda Eric S. Raymond'un yaptığı saptamalar oldukça açıklayıcıdır. Raymond, internet'in -çoğu ticari amaçlarla olmak kaydıyla- kullanımıyla birlikte yaygınlaşan başlıca beş mitin varlığına işaret etmekte ve şunları yazmaktadır: "İnternet'in yaygınlaşması oldukça popüler hale gelen bazı mitleri de yaygınlaştırmıştır beraberinde. 'Mükemmel Beşler' olarak da anılan bu mitler, gerçekte yeni medyanın bir uzantısıdır" (Raymond, 2006). Raymond'un sözünü ettiği mitleri kısaca şu şekilde sıralamak mümkündür:

- a) Ticari işletmeler tarafından internet kullanımının yaygınlaşması,
- b) İnternetin eğlence içerikli enformasyon alanında kullanılması,
- c) Siber-cehalet probleminin tek tek kişilerle ilgilenilerek çözümlenmesi,
- d) Online mağazalar yoluyla para kazanmanın yaygınlaşması,
- e) İnternet gazeteciliğinin yaygınlaşması (Raymond, 2006).

Gerçekten de söz konusu internet kullanım yaygınlığının özellikle ticari etkinlikler alanındaki uzantıları dikkat çekici boyutlardadır. Sözgelimi bu sayede: "Banner reklâmçılık diye adlandırılan ve popüler web sitelerinin özellikle giriş sayfalarına yerleştirilen grafik-animasyonlu reklâm, kolay ve sürekli bir şekilde güncellenebilmektedir. Ürünün online satışının yapılabildiği ve ürün hakkındaki diğer ayrıntıların verildiği ana siteye 'link' verilerek 'müşterinin' yönlendirilebilmesi, reklamcının ve reklam verenlerin bu yeni reklam mecrasına giderek daha fazla ilgi

duymalarına neden olmaktadır" (Atabek, 2001: 130). Bu ve benzeri gelişmeler için sunduğu yeni olanaklarla internetin e-pazarlama (e-marketing) şeklinde tanımlanan yeni bir elektronik ekonomi alanının doğuşunu hızlandırdığı da, yine savunulan görüşler arasındadır.

Öte yandan, internetin tüm bu olumlu katkılarının yanı sıra, bir enformasyon aşırılığı ve belirsizlikler ortamı olarak içerdiği sorunlar da bir başka ciddi olumsuzluğu açığa vurmaktadır. Nitekim herhangi birisi, herhangi bir web sitesinde bir araştırma yaptığında, göze çarpan başlıca problem, enformasyon enflasyonunu simgeleyen bir belgeler yığını ile karşı karşıya kalmasıdır. Bu, gerçekten de aranan asıl şeyin bulunabilmesi anlamında ciddi bir sorundur. Bu anlamda, bilgiye erişebilme özgürlüğü, tamamıyla kaotik bir özgürlükler alanı, ya da daha iyisi, bir "özgürlüksüzlükler" alanıdır. Web dünyası aynı zamanda içerdiği zenginlikler oranında kaotik bir evrendir. Yine bu çerçevede bir başka sorun, internet ortamında yayımlanan etik dışı enformasyonlara ilişkin hiçbir etkili hukuki yaptırımın uygulanamamasıdır. Bunun önemli nedenlerinden birisi de, Avrupa Konseyi'nin Siber Suç Sözleşmesi gibi bilişim hukukuyla ilgili bazı çalışmalarının daha nihai şeklini bile alamadan bazı itirazlarla karşılaşarak bir taslak metinden öteye gidememesidir (Uluç, 2003: 70). Sanal suçlarla ilgili denetim zorluğu bir yana, sanal kimlikler de, bir ölçüde akışkan ve kaygan kimlikler olduğundan, bu kimliklere ait sesler de buharlaşıp gitmesi en kolay olan seslerdir. Yukarıda sözünü ettiğimiz "giz-

lenmiş kimlikler”in pozisyonu da tasta-
mam budur. Şu halde yeni olanaklar, ber-
berinde yeni kaygıları da getirmektedir.
Tarihsel açıdan internet ile birlikte başla-
yan iletişim döneminin “yeni bir Rönesans
çağı” olduğunu düşünenlerin sayısı hiç de
azımsanacak düzeyde olmamakla birlikte,
bu kişilerin çoğı, yine anlamlı bazı kaygı-
ları dile getirmekten de geri durmamakta-
dırlar. Nitekim özünde buyeni teknolojiye
karşı olumlu düşünceler beslemekle birlikte,
söz konusu ortama eleştirel bakanlar-
dan biri de bilgi otoyolları konusunda
dikkate değer bir uzman olan Michel Car-
tier’tir. Cartier, RND (Revue de Notre Da-
me) dergisinin Ağustos 1998 tarihinde
kendisiyle yapılan bir söyleşide buyeni ile-
tişim teknolojisi konusunda pek çok yanlış
anlamadan söz ederek, bu aracın içerdiği
sakıncalar hakkında Şunları söylemektedir:
“İlk olarak, insanlar ortalıkta çok sayıda
enformasyon olduğunu sanıyorlar. Oysa
bu bir yanılgıdır. Ben internet üzerinde 320
milyon sayfalık -söyleşinin 1998 yılında
gerçekleştirildiğı hesaba katılırsa, o tarihten
bugüne söz konusu rakamın katlanarak
büyüdüğü rahatlıkla söylenebilir- veri
bulduğunu düşünüyorum; ama bu bilgi-
lerin birçoğı sağlam ve güvenilir değil. Da-
hası, internet ortamında bilgilerin güvenilir
olduğunu hiç kimse garanti edemez. Artık
ağlar üzerinde sörf yapmak da çok kolay
değil. Burada yer alan enformasyon, tıpkı
kitapların ilk icat edildikleri yıllarda olduğu
kadar kötü biçimde organize edilmiş du-
rumda. Bu çağda ne sayfalama ve numara-
landırma, ne de oran hesaplamaları var. Şu
halde, ‘tipografi yasası’ olarak adlandırılan

şeyi yeniden oluşturmamız gereki-
yor”(Cartier, 1998: 18-19).

Yazılı kültürün en parlak dönemlerinin
ürünü olan böyle bir yasanın - düzenleyici /
denetleyici bir mekanizma olarak- ha-
yata geçirilmesi gerçekten de zor
görünmektedir. Günümüzde internet kul-
lanıcılarını ya da Aydın Uğur’un deyişiyile
“netperestler”i (Uğur, 2003: 107) sınırla-
maya dönük girişimlerde bulunan sitelerin
mutfağındaki çok yetenekli webmaster’lar-
nın varlığına rağmen, bunu başarmak
mümkün olamamaktadır. Őunu da belirt-
mek gerekir ki, elektronik iletişim medyası
olarak internet kültürü, henüz emekleme
aşamasındadır; bu yüzden de, “internet
üzerine söyleneceklerin olgun önermeler
olma olasılığı çok düşüktür” (Atabek,
2003: 66). Yine aynı nedenden dolayı, Car-
tier’nin saptamalarını çok da katı bir düz-
lemde okumamak gerekir. Bugün için,
internet ile ilgili enformasyona duyulan gü-
vensizlik, pekala içerdiği düzensizlikle doğ-
ru orantılı bir biçimde, özgür etkileşimin
kaos kılığına bürünmüş bir görünümü de
olabilir, Pandora’nın kutusu da. Çünkü
tüm diğer alanlarda olduğu gibi, düşünce
ya da enformasyon alanına düzen vermek
için getirilen bazı hukuksal ya da siyasal
düzenlemeler, gereken dikkat ve özen gös-
terilmediğı takdirde, kolayca bir sınırlama-
ya ya da sansürcü bir denetim
uygulamasına dönüşebilmektedir. Kaldı ki,
söz konusu düzenlemelerin “ne” amaçla
ya da “kimin” adına yapılacağı gibi husus-
lar da bazı etik sorunlarla birlikte önemli
bazı kuşkuuları açığa vurabilir. Nitekim vur-
maktadır da.

Blog Gazeteciliği (Sanal Ortam Günlükleri)

Weblog ya da blog gazeteciliği, gündem oluşturmak için hazırlanmış ve dışarıdan katkıda bulunacak kişilere açık olan bireysel gazetecilik sitelerine verilen bir isimdir. “Sanal ortam günlükleri” diye de bilinen Webloglar, etkileri oldukça geniş alanlarda yankılanan çok sayıda güncel gelişme ve olayın yorumlanarak belgelenmesi işini üstlenmektedirler. Diğer yazılı medya türlerine göre en büyük avantajları ise, olayları sığağı sığağına, neredeyse “gerçek zamanlı” bir biçimde aktarabilme yetenekleridir. Deyim yerindeyse, geleneksel gazetecilerin canlı web kameralarına dönüşmüş yeni bir şeklini simgelemektedirler; bu nedenle de gerek doğrudan tanıklığın sağladığı güç, gerekse hızlilik açısından son derece ciddi işler başarabilmektedirler. Blog’ların bir diğer önemli özelliği de, olay aktarımındaki dinamizm ve sürekli yorumlama yetenekleriyle toplumun belleğini son derece canlı ve taze tutmayı başarabilmeleridir.

Salt habercilik boyutunda değil, aynı zamanda bilgi paylaşımı ve tartışma platformları olarak da her tür konuda webloglara rastlamak mümkündür: din, teknoloji, bilimsel araştırma, tarım, sinema, politika, erotizm, hatta pornografi içerikli olanlarına bile rastlanmaktadır (<http://journaldunet.com>, 07.07.2006). Tüm bu weblog türleri, herhangi bir konudaki kişisel görüşlerin kolektif platformlara taşınmasına aracı olmaktadır. Büyük ölçüde kabul edildiği gibi, bu yeni iletişim biçiminin öncüsü ve *Daily Pundit*’in yaratıcı

cısı William Quick adlı bir internet uzmanıdır. Quick’in weblog sitesi *Daily Pundit*, dünya olaylarına ilişkin gözlemleriyle önemli bir gündem oluşturmaktadır. Ayrıca, yine Quick’in adlandırdığı şekliyle, tüm bu weblog’lar, bir tür birleşik sanal uzam olarak “Blogosfer”i oluşturmaktadırlar (<http://journaldunet.com>, 07.07.2006).

Ortak enformasyon sitelerinin yeni bir türü olan weblog’ların sayısının bugün tüm dünyada yaklaşık 1,3 milyondan fazla olduğu tahmin edilmektedir. İlk görülmeye başladıkları 1990’lı yılların sonlarından bu yana gitgide sayıları çoğalan weblog’lar, yine bugün ortak enformasyon siteleri alanında amatörülüğün vardığı en son noktayı temsil etmektedirler. Birçoklarının deyişiyle, bu “satır kenarı gazeteleri” üzerinde etkinlikte bulunan yazarlar (blogcular), büyük ölçüde yüksek bir gazetecilik duyarlığı ile hareket etmektedirler; yine buralarda, herkes kendi günlük gazetesini çıkarıp, kendi analizlerini ve görüşlerini sunabilmektedir (<http://journaldunet.com>, 07.07.2006).

Weblog uygulamasının son yıllarda daha da yoğunlaşmasının başlıca nedeni olarak ise, uluslararası alanda cereyan eden olayların varlığı gösterilmektedir. Tıpkı IRC’nin (İnternet Relay Chat), Körfez Savaşı’yla halka mal edilmesi örneğinde olduğu gibi. Dolayısıyla tahmin edilebileceği gibi, weblog’lara karşı duyulan aşırı hayranlığın asıl gelişme gösterdiği olay da 11 Eylül 2001 saldırıları olmuştur. Nitekim *Opinion Reason* adlı Amerikan magazininde yayımlanan bir yazısında, Virginia Postrel, “Amerikalılar’ın bu felaketten sonra artık

kendi meslektaşlarının, komşularının ve tüm dünyanın ne düşünüp ne hissettiğini öğrenme arzusu duymaya başladıklarını” belirtmektedir (Cartier, 1998:20). Weblog’lar, deyim yerindeyse, Postrel’in sözünü ettiği bu izlenimlere ulaşmanın ideal bir aracını sunmuştur. Bu nedenledir ki, weblog uygulamasının tüm dünyada en fazla gelişme olanağı bulunduğu yer de, yine Amerika Birleşik Devletleri olmuştur.

Propaganda işlevleri de asla küçümsenmeyecek boyutlarda olan weblog’lar, daha önce de ifade ettiğimiz gibi, ajite edici bir tartışma platformu sağlamalarından dolayı, internet uzamındaki etkili bir “medya-karşıtı iktidar biçimi”ni simgelemektedirler. “Pro-weblog” ya da “anti-weblog” olarak da adlandırılan bu tartışma platformları, “gazetecilerin söylemeye cesaret edemediklerini söyleme gücüne sahip” (Cartier, 1998: 20) olabildikleri gibi, aynı zamanda “büyük basın organları tarafından taşınan enformasyonun da güncelleştirilmiş başka bir versiyonunu açığa vururlar” (<http://journaldunet.com>, 07.07.2006). Enformasyon kaynağı anlamında alternatif bir kaynak niteliği taşıyan, kamusal tartışma için gerekli çoğulcu düşüncelerin yeni değişim alanlarını temsil ettiği bu yeni iletişim ortamları, son yıllarda büyük gazeteleri de bu alanlara yöneltmeye başlamıştır. Weblog’lar, özellikle büyük gazete kuruluşlarına yorum ve analizlerini doğrudan yayımlatabilen uzman ve önemli gazetecilere yeni ifade kanalları açmak konusunda büyük olanaklar sunmaktadırlar. Sözelimi New York Times’ın sitesinde Nobel Ekonomi Ödülü sahibi Paul Krugnan, bu tür

olanaklardan yararlananlardan birisidir. ABC News’in sitesinde de, uluslararası redaksiyon gazetecileri bir weblog oluşturmuşlardır. Bunların dışında, diğer haber siteleri de kendi okuyucularına kendi gazetelerini yapmayı salık vermektedir. Nitekim Salon.com’un durumu tam olarak böyledir. İnternet kullanıcılarının birer şifre çözücü ya da kod açıcı olarak işlev gördükleri weblog’ların en önemlileri arasında InstraPundit.com, Blogcritic.org (webloglar’ın eleştirisini yapan bir weblog’dur), Freedmag.com ve Slashdot.com’un isimleri anılabilir. (<http://journaldunet.com>, 07.07.2006). Üstelik bu yeni iletişim olgusuna ilgi duyanlar, sadece amatörler ya da büyük gazeteler de değildir; dünyaca tanınmış büyük ticari markalar da etkili pazarlama kampanyaları ve satış destek uygulamalarında önemli bir araç olarak weblog’lardan yararlanmaktadırlar. Tutundurma çalışmalarında bazı büyük markalar zaten tüketicinin gözünde var olan şöhretlerini bu yolla pekiştirme yoluna giderlerken; diğer bazıları da kendilerinden daha çok söz ettirmek amacıyla onlardan yararlanmaktadırlar. Weblog’ların ticari markalar tarafından kullanımına verilebilecek en iyi örnek, ileri teknoloji ürünlerinin tanıtımını amaçlayan Gizmodo.com adlı weblog sitesidir. Benzeri bir uygulama online reklam pazarında da göze çarpmakla birlikte, bunların en bilinen örnekleri Honor System d’Amazon.com ve Paypage System de PayPal’dır. Son olarak, bazı ticari firmaların da -örneğin, kendi ilerleme durumları hakkında ekipleriyle diyalog kurmak amacıyla-, kendi proje şeflerine

'business weblog'lar kurmalarını tavsiye ettikleri görölmektedir. Sanal ortam yayıncılığının sunduğu tüm bu olanakları bir arada düşündüğümüzde, "internet gibi yüzlerce ağı bir araya getiren bir ağda yol bulmak, bazı araç ve yöntemler kullanılmadan neredeyse imkânsızdır" (Geray, 2003: 21). Aynı şekilde, bu araç ve yöntemler arasında, bu olağanüstü iletişim olanağını ne amaçla kullanacağımız konusu da her şeyden önce ciddi bir politik tercih konusudur.

Açık Yayıncılık (Open Publishing)

Weblog'larla yakın benzerliğinden dolayı, burada, "açık yayıncılık" ("open publishing" ya da "publication ouverte") şeklinde adlandırılan bir diğer yeni iletişim ortamından da söz etmek yerinde olacaktır. Bu uygulamaya Fransa'dan verilebilecek tipik bir örnek Indymedia Paris adlı sitedir. Bu site, Paris Özgürlükçü Alternatif Toplumcu ve Özgürlükçü Savunma (OLS-Offensive Libertaire et Socials) Hareketi'nin de yönetimini üstlenmiştir. Kelimenin tam anlamıyla anti-kapitalist olan ve karşı-enformasyonu savunan bu site, 1999'daki "Seattle çarpışması"ndan sonra, gezegenin her köşesine yayılan etkinlikleriyle dikkat çekmektedir (<http://alternativelibertaire.org>, 10.07.2006). Temel konseptini "açık yayıncılık" olarak belirlemiş olan bu site, pek çok açıdan internet kullanıcıları için bir buluşma ortamı sağlamaktadır. Burada "açık yayıncılık" kavramıyla kastedilen şey, anonim olarak

okuyucu ve izleyicilere sitenin içeriğini oluşturmalarına ya da yayımlanmış makaleleri yorumlamalarına olanak sağlamasıdır. Bunlar arasında, merkezi makalelerin yanı sıra, internet kullanıcılarının yaptığı katkılar ya da bir basın ajansından gönderilen "Pizza Hut Grevde" gibi saf enformasyon değeri içeren haberler ile "Kalıcı Gelişme Miti" gibi düşünce içeren saptamalar bulunmaktadır" (<http://alternativelibertaire.org>, 10.07.2006). Indymedia Paris sitesi, ayrıca etiğe aykırı olan yazıları -ırkçı, cinsiyetçi, homofobik, v.s.- elemek suretiyle, ifade edilen bu materyalleri yeniden gözden geçirdikten sonra yayına vermektedir. Ne var ki, bu denetimin yapılamadığı durumlarda -özellikle moderatörlerin dinlenmeye çekildikleri gece saatlerinde-, bu açık yayıncılık uygulamasının ciddi bir sakıncası vardır: yayın yapma hakkının her kesimden insana açık olması, zaman zaman araya aşırı sağcı düşüncelerin de sızmasına neden olabilmektedir. Öte yandan, açık yayıncılığın bir başka türü olan "ılımlı açık yayıncılık" uygulaması, bu tip zararlı düşüncelerin ifade edilmesini yasaklama yönünde belli bir girişimde bulunmamaktadır ilke olarak. "Burada ifade edilen düşüncelerin niteliği ne olursa olsun, Indymedia 'sokağın itirazlarının militanca ifade edildiği bir kanal' olarak işlev görmektedir" (<http://alternativelibertaire.org>, 10.07.2006). Bu nedenle de ılımlı açık yayıncılık uygulamasının sunduğu nimetler hakkındaki teorik gerekçelerin genellikle iki grup altında toplandığına tanık olunmaktadır: İfade özgürlüğü ve kendi kendini dengeleyen bir enformasyon akışı

sistemi.

İlk gerekçeye göre, ılımlılık, a priori olarak ataerkil ve otoriter sansür biçiminin gizli bir türü olarak düşünülür ve buna göre, her görüş kendini rahatça ifade edebilir. Ayrıca, ırkçı, sömürgeci, cinsiyetçi metinlerin buralarda yayımlanması pedagojik bir eğitim işlevi görmektedir. İkinci gerekçeye göre ise, karşıt metinlerin biraradalığı, doğru ve sağlıklı değerlendirmelere zemin hazırlayabilir. Nitekim İslam korkusuna ya da Yahudi düşmanlığına dayalı metinlerin bir arada sunulması, çoğunlukla doğru bir tartışma ortamı ve bilinçlenmeye olanak sunar, bu sorunlara ilişkin önyargıları

dağıtır (<http://alternativelibertaire.org>, 10.07.2006). Yine açık yayıncılığın serbest olmasını savunanların sığındıkları bu tür gerekçelere göre, birtakım yanlışların da üstesinden gelinebilir. Sözgelimi, bu anlamda “ırkçı ve homofobi davalarını mahkeme önünde kovuşturmayaya izin veren yasaları destekleyebiliriz; ancak, temelde, yasalar tarafından onların yasaklanmalarına ya da düşüncelerin başka düşüncelerle çarpıştığı gerçeğini gözden yitirmemek kaydıyla” (<http://alternativelibertaire.org>, 10.07.2006). Son olarak, ılımlı açık yayıncılık biçiminin de başlıca iki türünden daha söz etmek mümkündür: “a priori olarak ılımlı” ve “a posteriori olarak ılımlı” açık yayıncılık. İlkinde, göndericinin yolladığı herhangi bir ileti ya da katkı, sıkı bir kontrol süzgecinden geçirildikten sonra yayına verilir. İkinci durumda ise, internet kullanıcısı, mesajının içeriği ne olursa olsun postalayabilir, mesajı otomatik olarak

yayına girer; ancak bir süre sonra moderatörün gözüne tesadüfen çarpması sonucu, sansür edilir. İlkine Samizdat. Net ve Indymedia Lille 2; ikinci duruma ise, Indymedia sitelerinin büyük çoğunluğu örnek olarak verilebilir (<http://alternativelibertaire.org>, 10.07.2006). Açık yayıncılık türüne ek olarak, konuyu bilgisel açıdan tamamlaması bakımından, teknik işleyiş olarak weblog’lardan bazı küçük farklılıklar içeren bir diğer iletişim biçimi olan wiki’lerden de söz etmekte yarar vardır.

Sanal Ortamda Sürekli Yenilenen İçerik ve Kolektif Bilgi Paylaşımı: “Wiki”

En kısa tanımlamayla Wiki, “her ziyaretçinin sayfalannı dilediği gibi düzenleyebildiği bir web sitesidir” (<http://www.journaldunet.com>, 07.06.2006). Bu tanımlamadan da açıkça anlaşıldığı üzere, wiki, kolektif ve işbirliğine dayalı bir iletişim ortamını ifade etmektedir. Son derece dinamik bir görünüme sahip olan wiki’ler, sanal ortamdaki karşılaşmaların ve görüş alış-verişlerinin yoğun bir şekilde yaşandığı ortamlar olmakla birlikte, belli ve değişmez bir mimari yapıdan yoksundurlar. İlk wiki, 1995 yılında Ward Cunningham tarafından yaratılmıştır; rivayete göre, Cunningham, yarattığı siteye “wiki” ismini verirken, Hawai dilinde “hızlı” anlamına gelen “wiki wiki” sözcüğünden esinlenmiştir.

Yazılı ve görsel belgelerin kolektif üretim ve paylaşımına dayalı bir modelini oluşturan wiki, günümüzde birçok topluluk ya

da cemaat tarafından, kolektif bazı tasarılar ve amaçlar üzerinde işbirliği yapmak, eylemde bulunmak ya da enformasyon akışının hızını artırmayı sağlamak için kullanılmaktadır. Bu özellikleriyle wiki'ler, hızlı haberleşmeyi sağladıkları gibi, merkezi olmayan ve dolayısıyla da bir ölçüde denetim dışı kalabilen yeni bir enformasyon havuzunun yaratımına da kaynaklık etmektedirler. Öte yandan, kavram, bir dereceye kadar da “underground” (yeraltı) çağrışımı yaptığundan, kurulu düzen karşısında söyleyecek farklı ve daha özgün sözü olan kişilerin alternatif bir yayın organı konumundadır. Uygulamada, bir wiki'nin weblog'dan farkı, genel olarak, weblog'un, siteyi kuran bir tek kişinin ya da birkaç kişinin düşüncelerini, yorum, analiz ya da taleplerini dile getirmesine karşılık; wiki'nin “ortak çıkarları ya da felsefeyi paylaşan bir grubun sesini açığa vurması”dır (<http://www.journaldunet.com>, 07.06.2006).

Wiki'lerin belli saat ya da mekân sınırlamalarıyla nitelenen tartışma forumlarından farkı da, içeriğinin sürekli olarak ve hızla yenilenebilmeye olanak sunmasıyla ilgilidir. Wiki'lerin içeriğinden ve yapısından kendilerini sorumlu hisseden cemaatler, yaptıkları sürekli güncellemelerle söz konusu iletişim ortamına bir canlılık ve evrimci bir siyasal nitelik katmaktadırlar. Bir wiki için belki de en büyük özellik, düşünce ve tartışma ortamını sürekli olarak etkin ve canlı tutmaya dönük olarak sahip olduğu bu müdahaleye açıklık durumudur. Çünkü bu niteliği sayesinde wiki, pek çok sayıda insanı bir konuya da sorun etrafın-

da örgütleyebilme yeteneğiyle, oluşturduğu haber gruplarıyla, geleneksel iletişim ve haberleşme biçimlerinden farklı olarak daha fazla işlevsel bir görünüm sunmaktadır. Uzun yıllar weblog uygulamalarıyla ilgilenen ve kendisi de Elanceur.org isimli bir weblog'un kurucusu olan Christophe Ducamp'e göre, “wiki'ler bilgi değiş tokuş sistemleridir. Geleneksel sanal cemaatlerden ziyade, gerçekliğe demirlemiş olan ađ organizasyon araçlarıdır. Wiki'lerin gün geçtikçe içerik yönetim sistemlerine dönüşecekleri tahmin edilmektedir. Ama insanların büyük çoğunluğu tarafından benimsenebilmelerini kolaylaştırmak için, internet kullanıcılarının alışık oldukları biçimlere yaklaştırılmaları da gerekmektedir” (<http://www.journaldunet.com>, 07.06.2006).

Ducamp'ın isim babalığı yaptığı Craowiki adlı web sitesi de, özünde bu değişlikleri yapmaya çalışmaktadır. Craowiki, dünyaca ünlü otuz kadar wiki'den sadece birisidir. Ducamp'ın deyimiyle, “burası, farklı profillerden insanların bir araya geldikleri adeta nitelikli bir çalışma bürosu gibidir” (<http://www.journaldunet.com>, 07.06.2006).

“Wiki'lerin mucidi” sayılan Ward Cunningham'ın kurduğu ilk wiki olan Portland Pattern Repository ise, İngiltere'de faaliyet göstermektedir. Ayrıca bu iki kökensel örnek dışında, isimlerinden sıkça söz ettiren belli başlı wiki siteleri arasında üçünün daha altı çizilebilir: Adminet, Meatball ve Wikipedia.

Adminet; özünde sanal bir Francophone cemaat tasarısı olup, Fransızca kamu

hizmetleri ve Fransız kuruluşları üzerine genel bilgiler sunmaktadır. Tüm dünyada, Fransızca dilinin kullanım alanının genişletilmesi ve Fransız düşünce biçimi ve kültürel yaşam tarzının yaygınlaştırılması gibi temel bir amaç doğrultusunda hareket eden site, demokratik ve kalkınmacı bir modernist tasarının gelişmekte olan ülkelere de ihraç edilmesi için çaba harcamaktadır. Meatball adlı wiki ise, özünde cemaat olgularına ve kültürel oğlculuk konusuna ağırlık veren bir yayın çizgisi izlemektedir.

nc olarak herkes tarafından çok yakından tanınan Wikipedia adlı site, pek çok ulusal sitenin de içeriğinin oluşumuna destek verdiği uluslararası düzeyde hizmet veren zgr bir ansiklopedidir. Site, hemen hemen her konuda bilgilenmek isteyen herkesin aradığını rahatça bulduğu çeşitlilikte ve zenginlikte bir bilgi hazinesidir. Felsefeden edebiyata, sosyolojiden antropolojiye, sanat tarihinden dilbilim konularına kadar pek çok alanda eşsiz enginlikte bir başvuru kaynağı niteliğindeki Wikipedia, daha Őimdiden sanal alemdeki bu yeni iletişim biçimlerinin genelini mantalite olarak temsil edebilecek bir fenomene dnşmiş durumdadır.

Denebilir ki, tüm bu wiki'lerin ortak özelliği, tıpkı intranet ("iç aę") gibi, aynı zamanda dışa hem açık, hem de kapalı olabilmeleridir. Bu özelliğiyle bir wiki, daha önce sözünü ettiğimiz ılımlı açık yayıncılığın iki türünde de geçerli olduğu gibi, ya tamamıyla internet kullanıcıları tarafından dışarıdan gönderilen mesajların editoryal bir denetim süzgecinden geçtikten sonra

yayımlanması ya da moderatörün gözünden kaçmış olsa bile bir süre sonra yeniden denetime tabi tutulduktan sonra yayımlanması veya sansürlenmesi esasına göre işleyen bir yapıya sahiptir.

Sonuç

Gerek blog gazetecilik türü, gerekse açık yayıncılık biçimleri, isteyen herkesin mesajların oluşturulma anına doğrudan doğruya katılımını ve tanıklılığını ngrmelerinden dolayı iletişim olgusunu "tabandan gelen" süreçler olarak yeniden yapılandırılmaktadırlar. Aynı Şekilde, yine tüm bu yeni iletişim ortamları, içerdikleri alternatif düşünce, bilgilenme ve tartışma potansiyelleri nedeniyle, -dikkatli ve rasyonel biçimde kullanılmaları ve kamunun yarar ve çıkarlarını gözetmeleri koşuluyla önemli bir sivil toplumsal örgütlenmeyi de açığa vurmaktadırlar. Denebilir ki, bu alanın tarihsel olarak yeni ev sahipliğini üstlenmiş görünen internet, yüzyıllardır demokratik sürece eşit biçimde katılım arzusunu ve özlemine duyan Batı uygarlığının bu arzusunu geekleştirmek için türlü çareler aradığı bir dönemde, ele geçirdiği çok önemli bir fırsattır. İnternet, tüm bu yeni iletişim biçimlerine ev sahipliği yapmakla, aynı zamanda bireyi her türden merkezi enformasyon sistemine ve özellikle de devlete karşı zgrleştirebilecek bir araç konumundadır. Özünde weblog ve wiki gibi alternatif iletişim ve etkileşim biçimlerini ve haber sitelerini de her Şeyden önce bu ereve içinde düşünmek gerekmektedir. Bu yeni iletişimsel evrede, artık

herkes kendi özgür iletişim ağını kurarak hayal gücünün ve bu gücün etkilerinin menzilin ve sınırlarını istediği gibi belirleyebilecektir.

İnternet teknolojisinin sunduğu weblog, açık yayıncılık ve wiki gibi yeni iletişim biçimleri ve ortamları, katılımı maksimize eden ve “tabandan gelen süreçler”e olanak sunan nitelikleriyle, gerek geleneksel yayıncılık biçimlerindeki dikey hiyerarşik yapıya ciddi bir esneklik katmalarından dolayı; gerekse medya-demokrasi ilişkisindeki sorunlu temsilî yapıyı yapı-bozuma uğratmalarından dolayı, yayıncılık alanında radikal bir dönüşümü simgelemektedir.

Notlar

Voyörizm kavramı, en basit tanımlamayla, başkasını gizlice izlemekten alınan erotik hazzı ifade etmektedir. Buna, biraz avam bir ifadeyle söylersek, “dikizcilik” de diyebiliriz.

Kaynakça

APPADURAI, Arjun (2001). *Après le colonialisme. Les conséquences culturelles de la globalisation*. Paris : Payot.

ATABEK, Ümit (2001). *İletişim ve Teknoloji*. Ankara: Seçkin.

ATABEK, Ümit (2003). “İletişim Teknolojileri ve Yerel Medya İçin Olanaklar.” *Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya*, Sevdâ Alankuş (der) içinde. İstanbul: İPS İletişim Vakfı. 61–90.

BAGGALEY, Jon (2006). “L’impact des Technologies de l’information sur l’éducation nationale et internationale”. <http://www.idrc.ca/fr/ev.html>. 09.06.2006.

CARTIER, Michel (1998). “Nous vivons en train d’une révolution vraie”. *RND (Revue de Notre Dame)*. 7 :18-22.

“Ces weblogs qui intriguent le Net” (2006). <http://journaldunet.com>. 07.07.2006.

FOUILHOUX, Pierre (2005). “Médias alternatifs”. <http://www.campus-attac.org/clermont-errand/article>, 26.05.2005.

GERAY, Haluk (2003). *İletişim ve Teknoloji*. Ankara: Ütopya.

“Les mots sont importants” (2006). <http://alternativelibertaire.org>, 10.07.2006.

RAYMOND, Eric (2006). “Les cinque mythes du nouveau médias”. <http://biblioweb.samizdat.net/article.26.html>. 05.06.2006.

UĞUR, Aydın (2003). *Kültür Kutusu Atlası*. İstanbul: Yapı Kredi.

ULUÇ, Güliz (2003). *Küreselleşen Medya: İktidar ve Mücadele Alanı*. İstanbul: Anahtar Kitaplar.

“Wiki: la révolution est en vue” (2006). <http://www.journaldunet.com>. 07.07.2006.

iletişim